

کتابخانه‌ی اگزوتیکس — راهنمای نگهداری · نسخه ۱

راهنمای نگهداری طوطی حلقه‌دار

طوطی گردن‌حلقه‌ای هندی (Indian Ringneck): پرنده‌ای باهوش، پرسروصدا و خوش‌صحبت که با قفس بزرگ، رژیم درست و آموزش منظم، ده‌ها سال همراه شما خواهد بود.

دکتر مهدیار رمزگویان — دامپزشک حیوانات اگزوتیک

Photo: "ROSE RINGED PARAKEET COUPLE", Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0 — male (with neck ring) and female

۱. کارت اطلاعات سریع

نام فارسی / رایج	طوطی حلقه‌دار، طوطی گردن‌حلقه‌ای هندی، «رینگ‌نک»
نام علمی	*Psittacula krameri* — پرنده‌های خانگی عمدتاً از زیرگونه‌ی هندی (*P. k. manillensis*) و جهش‌های رنگی آن هستند. (در برخی طبقه‌بندی‌های جدید نام جنس تغییر کرده است.)
طول عمر	معمولاً ۲۰ تا ۳۰ سال با نگهداری خوب؛ یعنی یک تعهد چنددهه‌ای
اندازه‌ی بالغ	حدود ۳۸ تا ۴۲ سانتی‌متر (بیش از نیمی از آن دُم بلند است)؛ وزن تقریباً ۱۱۰ تا ۱۴۰ گرم
سطح دشواری	متوسط — نیاز به فضای پرواز، آموزش منظم و صبر در دوره‌ی نوجوانی
رژیم	پلت باکیفیت به‌عنوان پایه (حدود ۶۰ تا ۷۰٪)، سبزیجات تازه، کمی میوه و مقدار محدود دانه
دما / نور	دمای معمول خانه (حدود ۱۸ تا ۲۸ درجه) بدون کوران و تغییر ناگهانی؛ نور روز طبیعی یا لامپ مخصوص پرنده؛ ۱۰ تا ۱۲ ساعت خواب در تاریکی و سکوت
اجتماعی / تنها	اجتماعی؛ تنها هم نگهداری می‌شود به شرط تعامل روزانه‌ی زیاد. معمولاً «چسبنده» نیست و استقلال بیشتری از بسیاری طوطی‌ها دارد.
صدا و صحبت	صدای بلند و تیز، به‌خصوص صبح و غروب؛ توانایی تقلید کلمات معمولاً خوب و صدای واضح
تعیین جنسیت	نرِ بالغ حلقه‌ی گردن سیاه و صورتی دارد که معمولاً بین ۱٫۵ تا ۳ سالگی کامل می‌شود؛ در جوجه‌ها و بسیاری از جهش‌های رنگی فقط آزمایش DNA قطعی است.

راهنماهای مرتبط در سایت exoticsbymahdiyar.ir

- اصول تغذیه‌ی طوطی‌سانان — /articles/parrot-nutrition-basics/
- نشانه‌های بیماری — /articles/signs-of-illness/
- PBFD و پلیوما ویروس — /articles/pbfd-avian-polyomavirus-parrots/
- پسیتاکوز — /articles/psittacosis-chlamydiosis-birds/
- سموم خانگی پرندگان — /articles/household-toxins-poisoning-in-birds/
- رفتار هورمونی طوطی‌ها — /articles/hormonal-aggression-parrots/
- وزن‌کشی پرنده — /articles/bird-weight-monitoring-gram-scale/
- قرنطینه‌ی حیوان جدید — /articles/quarantine-new-exotic-pet/
- کیف کمک‌های اولیه — /articles/first-aid-kit-exotic-pets/
- پیداکردن دامپزشک اگزوتیک خوب — /articles/finding-a-good-exotic-vet/

۲. مناسب چه کسی است؟ آیا انتخاب درستی است؟

انتخاب خوبی است اگر...

- جای یک قفس **بزرگ و عریض** و زمان روزانه برای پرواز آزاد در اتاق امن را دارید.
- پرنده‌ی باهوش، فعال و صحبت‌کن می‌خواهید که لزوماً همیشه بغلی نیست.
- حاضرید هر روز تمرین کوتاه آموزشی و بازی فکری (foraging) بگذارید.
- برنامه‌ی ۲۰ تا ۳۰ ساله و هزینه‌ی دامپزشک پرندگان را پذیرفته‌اید.

بهتر است صبر کنید اگر...

- در آپارتمان با همسایه‌ی کم‌تحمل زندگی می‌کنید؛ جیغ صبح و غروب طبیعی است.
- پرنده‌ای آرام و همیشه نوازش‌پذیر برای کودک خردسال می‌خواهید.
- بیشتر روز خانه نیستید و کسی به پرنده نمی‌رسد.
- انتظار دارید «حتماً حرف بزند» — هیچ تضمینی وجود ندارد.

نکته‌ی قانونی و اخلاقی

پرنده‌ی **پرورشی (captive-bred)** با پای‌بند بسته و منشأ مشخص بخرید، نه پرنده‌ی صیدشده از طبیعت. این گونه در بسیاری از کشورها پس از رهاسازی، **گونه‌ی مهاجم** شده و به پرندگان بومی آسیب می‌زند؛ پس هرگز پرنده‌ی ناخواسته را رها نکنید و برای واگذاری، سرپرست مسئول پیدا کنید. مقررات حمل‌ونقل و خرید پرندگان را از مراجع رسمی (مثل سازمان دامپزشکی و محیط زیست) بپرسید.

۳. محل نگهداری و تجهیزات

قفس: عرض مهم‌تر از ارتفاع است

طوطی حلقه‌دار دمی بلند دارد و بیشتر **افقی** جابه‌جا می‌شود. در قفس باریک و بلند، دم مدام به میله‌ها می‌خورد و می‌شکند و پرنده عملاً نمی‌تواند بال بزند. حداقل منطقی برای یک پرنده حدود **۹۰ × ۶۰ × ۹۰ سانتی‌متر** (طول × عرض × ارتفاع) است و هر چه بزرگ‌تر، بهتر. فاصله‌ی میله‌ها حدود **۱٫۵ تا ۲ سانتی‌متر** باشد تا سر پرنده گیر نکند. قفس فلزی ضدزنگ یا با رنگ پودری استاندارد؛ قفس‌های گالوانیزه‌ی ارزان و رنگ‌های قدیمی ممکن است روی و سرب داشته باشند.

تجهیزات	توضیح و دلیل
نشیمن	چند نشیمن چوب طبیعی با قطرهای مختلف (حدود ۱٫۵ تا ۳ سانتی‌متر) تا پاها ورزش کنند؛ نشیمن سنباده‌ای یا پلاستیکی صاف کف پا را آسیب می‌زند.
محل نشیمن‌ها	طوری بچینید که دم به دیواره یا ظرف آب نخورد و فضلات روی غذا نریزد.
ظرف غذا و آب	استیل یا سرامیک، روزانه شسته شود؛ آب‌خوری بطری‌ای را هم هر روز تست کنید.
اسباب‌بازی	چوب نرم برای جویدن، اسباب‌بازی‌های foraging (پیداکردن غذا)، طناب طبیعی کوتاه (نخ‌های بلند خطر پیچیدن دارند)؛ هفته‌ای یک‌بار جابه‌جا کنید.
کف قفس	کاغذ ساده یا روزنامه‌ی بدون رنگ زیاد؛ تا رنگ و شکل فضلات را روزانه ببینید.

تجهیزات	توضیح و دلیل
حمام	ظرف کم‌عمق آب یا اسپری آب ولرم؛ بسیاری از رینگ‌نک‌ها عاشق حمام‌اند و برای کیفیت پر لازم است.
جای قفس	اتاقی که خانواده در آن هستند، کنار دیوار، دور از آشپزخانه، کولر/بخاری مستقیم و آفتاب بی‌سایه؛ یک سمت قفس پوشیده باشد تا پرنده احساس امنیت کند.

خطرهای پنهان خانه

بخار ظروف **نچسب (تفلون/PTFE)** داغ‌شده، اسپری و خوشبوکننده، دود، پنکه‌ی سقفی، پنجره و آینه‌ی بزرگ (برخورد در پرواز)، گربه و سگ، سیم برق، فلزات سنگین (سرب و روی در وزنه، لحیم، زیورآلات) و گیاهان سمی. پیش از پرواز آزاد، اتاق را «پرنده‌ایمن» کنید.

نور و خواب

نور روز غیرمستقیم از پنجره‌ی باز یا لامپ فول‌اسپکتروم مخصوص پرنده مفید است (شیشه‌ی پنجره بخش UVB را عبور نمی‌دهد). مهم‌تر از آن، **۱۰ تا ۱۲ ساعت خواب در تاریکی و سکوت** است؛ روزهای خیلی طولانی و بی‌خوابی، تحریک هورمونی، تخم‌گذاری و رفتار پرخاشگرانه را بیشتر می‌کند.

۴. تغذیه

رژیم فقط‌دانه (به‌خصوص پرچرب مثل آفتابگردان) شایع‌ترین علت بیماری در طوطی‌های خانگی است: چاقی، کبد چرب، کمبود ویتامین A و کلسیم. طوطی حلقه‌دار به دانه «معتاد» می‌شود، پس تغییر رژیم را **تدریجی و طی چند هفته** انجام دهید و در این مدت وزن پرنده را با ترازوی گرمی بسنجید.

گروه غذایی	سهم تقریبی	مثال و نکته
پلت باکیفیت	حدود ۶۰–۷۰٪	پلت مخصوص طوطی متوسط؛ بدون رنگ و شکر افزوده بهتر است.
سبزیجات	حدود ۲۰–۲۵٪	فلفل دلمه‌ای، هویج، کدو، کلم بروکلی، برگ‌های تیره (کاهو رسمی کم‌ارزش است)، نخود فرنگی، جوانه‌ی تازه و شسته‌شده
میوه	حدود ۵–۱۰٪	سیب و گلابی (بدون هسته)، انار، توت، انبه، پاپایا؛ به‌عنوان جایزه و به مقدار کم
دانه و مغز	کم (حدود ۵–۱۰٪)	بیشتر برای آموزش و جایزه؛ مغزها بی‌نمک و تازه (دانه‌ی کپک‌زده خطر آفلاتوکسین دارد).
آب	همیشه	تازه، روزانه یک تا دو بار تعویض؛ بدون افزودن خودسرانه‌ی ویتامین به آب.

هرگز ندهید

آواکادو، شکلات و کاکائو، قهوه و چای، الکل، غذای شور و چرب و سرخ‌کرده، پیاز و سیر، هسته‌ی سیب/زردآلو/گیلاس، قارچ خام، و هر غذای کپک‌زده. مکمل ویتامین و کلسیم را فقط با توصیه‌ی دامپزشک بدهید؛ زیاده‌روی هم مسمومیت ایجاد می‌کند.

دفعات: پلت در دسترس در طول روز (به مقدار حساب‌شده)؛ غذای تازه صبح‌ها و حداکثر چند ساعت بعد جمع‌آوری شود تا فاسد نشود. بخشی از غذا را در اسباب‌بازی‌های foraging پنهان کنید تا پرنده برای غذا «کار کند»؛ این کار از بی‌حوصلگی و جیغ‌زدن کم می‌کند.

۵. برنامه‌ی مراقبت (چک‌لیست)

روزانه

- ☐ تعویض آب و شستن ظرف‌ها
- ☐ غذای تازه و جمع‌کردن باقیمانده
- ☐ بررسی فضلات (رنگ، حجم، قوام)
- ☐ دست‌کم ۲ تا ۳ ساعت بیرون از قفس با نظارت
- ☐ ۱۰ تا ۱۵ دقیقه آموزش و بازی
- ☐ پوشش قفس و ۱۰–۱۲ ساعت خواب

هفتگی

- ☐ وزن‌کشی با ترازوی گرمی و ثبت
- ☐ تمیزکردن کامل کف و میله‌ها
- ☐ جابه‌جایی و تعویض اسباب‌بازی‌ها
- ☐ بررسی نشیمن‌ها و ناخن‌ها
- ☐ حمام (۲ تا ۳ بار در هفته)

ماهانه / سالانه

- ☐ شستشوی کامل قفس و لوازم
- ☐ بررسی زنگ‌زدگی و قطعات شل
- ☐ بازبینی رژیم و نمودار وزن
- ☐ معاینه‌ی سالانه نزد دامپزشک پرندگان
- ☐ بررسی پوشش‌ها و اتاق پرواز از نظر خطر

چرا وزن‌کشی؟

پرندگان بیماری را تا مراحل دیر پنهان می‌کنند. کاهش وزن حدود ۵ تا ۱۰ درصد بدون دلیل روشن، اغلب اولین نشانه‌ی قابل‌اندازه‌گیری بیماری است و ارزش مراجعه به دامپزشک را دارد.

۶. رفتار، دست‌آموزی و هندلینگ

طوطی حلقه‌دار باهوش و کنجکاو است ولی به لمس زیاد علاقه‌ی کمتری دارد؛ بسیاری از آن‌ها روی دست می‌نشینند و حرف می‌زنند اما نوازش طولانی را دوست ندارند. این شخصیت گونه است، نه نشانه‌ی «بداخلاقی».

- **دوره‌ی نوجوانی (bluffing):** بسیاری از پرنده‌های جوان، معمولاً در سال اول یا دوم، برای چند هفته تا چند ماه نیش‌زن و عصبی می‌شوند و پرنده‌ی رام قبلی ناگهان «غریبه» به نظر می‌رسد. واکنش شدید نشان ندهید، آموزش را ادامه دهید و صبور باشید؛ این دوره معمولاً می‌گذرد.
- **اعتمادسازی:** جلسه‌های کوتاه، صدای آرام، جایزه‌ی کوچک؛ ابتدا «بالا بیا» (step-up) را با چوب یا دست آموزش دهید. هرگز پرنده را با زور از قفس بیرون نکشید.
- **آموزش با تقویت مثبت:** رفتار خوب را با جایزه تقویت کنید؛ تنبیه، فوت‌کردن یا تکان‌دادن قفس اعتماد را از بین می‌برد. یک «کلیکر» یا کلمه‌ی ثابت مثل «آفرین» به آموزش سرعت می‌دهد.
- **صدا:** به جیغ با دویدن به سمت پرنده پاسخ ندهید (چون پاداش می‌شود)؛ در عوض صدای آرام و کلمات را تشویق کنید.
- **نگه‌داشتن و انتقال:** برای معاینه یا جابه‌جایی، پرنده را به باکس حمل عادت دهید. گرفتن با حوله فقط وقتی لازم است و با دقت؛ هرگز روی قفسه‌ی سینه فشار نیاورید چون پرنده با حرکت سینه نفس می‌کشد.
- **چیدن بال:** تصمیمی فردی است که باید با دامپزشک گرفته شود؛ پرواز برای ورزش و اعتمادبه‌نفس پرنده مهم است، ولی خطر فرار از پنجره را هم باید مدیریت کرد.

رفتار هورمونی

در فصل جفت‌گیری، پرنده ممکن است نیش‌زن‌تر شود، غذا بالا بیاورد یا ماده‌ها دنبال لانه بگردند. ساعت روشنایی را محدود کنید، جعبه‌ی لانه و جاهای تاریک شبیه لانه نگذارید و نوازش پشت و زیر بال را کم کنید چون تحریک جنسی ایجاد می‌کند.

۷. مشکلات شایع سلامت و نشانه‌های هشدار

مشکل	نشانه‌های قابل‌مشاهده	نکته
سوءتغذیه، چاقی و کبد چرب	اضافه‌وزن، پر کدر، رشد بیش از حد منقار یا ناخن، بی‌حالی	معمولاً حاصل رژیم دانه‌ای و تحرک کم است.
کمبود ویتامین A	ترشح بینی، عطسه، پلاک سفید در دهان، پوسته‌ریزی پا	با اصلاح تدریجی رژیم پیشگیری می‌شود.
بیماری منقار و پر (PBFD)	پرهای بدشکل یا ریزش‌کننده، تغییر رنگ پر، مشکلات منقار	طوطی‌های جنس Psittacula حساس‌اند؛ آزمایش پرنده‌ی جدید و قرنطینه ضروری است.
پلیوما ویروس	به‌خصوص در جوجه‌ها: ضعف، استفراغ، خونریزی زیر پوست، مرگ ناگهانی	خرید از پرورش‌دهنده‌ی سالم و آزمایش مهم است.
پسیتاکوز (کلامیدیوز)	آبریزش چشم و بینی، اسهال سبز روشن، پف‌کردگی؛ گاهی بی‌علامت	**قابل انتقال به انسان**؛ بهداشت در بخش ۸ را ببینید.
آسپرژیلوس و بیماری تنفسی	تغییر صدا، تنفس با دهان باز، تکان‌خوردن دم هنگام نفس	هوای کثیف، رطوبت و غذای کپک‌زده زمینه‌سازند.
مسمومیت با فلزات سنگین	ضعف، تشنگی، فضلات خونی یا سبز تیره، لرزش یا تشنج	منابع: وزنه‌ی پرده، لحیم، قفس نامرغوب، زیورآلات.
تخم‌گذاری مزمن و گیرکردن تخم (ماده‌ها)	زورزدن، نشستن کف قفس، شکم متورم، دم‌جنباندن	گیرکردن تخم **اورژانس** است.
آسیب پرواز و شکستگی پر خونی	خونریزی از پر، لنگیدن، افتادن پس از برخورد	دم بلند و پرواز سریع، این گونه را مستعد برخورد می‌کند.
کندن پر و رفتار خودآزاری	پرهای جویده‌شده، نواحی بی‌پر روی سینه و بال	اول علت پزشکی رد شود، بعد محیط و رفتار بررسی گردد.

تشخیص و درمان همه‌ی این موارد کار دامپزشک پرندگان است؛ این راهنما عمداً هیچ دارو یا دوزی ذکر نمی‌کند. درمان خودسرانه با داروهای عمومی بازار پرنده‌فروشی ممکن است بیماری را پنهان کند و زمان طلایی را از بین ببرد.

۸. چه زمانی فوراً به دامپزشک اگزوتیک مراجعه کنیم؟

همان روز (اورژانس)

- پف‌کرده نشستن، چشمان نیمه‌بسته، خواب در روز یا نشستن کف قفس
- تنفس با دهان باز، تکان‌خوردن شدید دم با هر نفس، صدای خرخر
- خونریزی (حتی کم؛ پرنده‌ی ۱۲۰ گرمی خون کمی دارد)
- زورزدن ماده یا شکم متورم، یا تخمی که بیرون نمی‌آید
- تشنج، لرزش، افتادن از نشیمن، ناتوانی در ایستادن
- استفراغ مکرر، فضلات خونی یا سیاه، یا قطع فضلات
- عدم خوردن بیش از ۲۴ ساعت، یا برخورد شدید/حمله‌ی گربه حتی بدون زخم ظاهری
- تماس احتمالی با بخار تفلون، دود یا ماده‌ی سمی

تا رسیدن به دامپزشک

پرنده را در باکس کوچک، **گرم (حدود ۲۸ تا ۳۰ درجه)**، تاریک‌نیمه و ساکت قرار دهید، آب و غذای همیشگی را در کف باکس بگذارید، از دادن دارو، روغن، الکل یا غذای زوری خودداری کنید، و یک نمونه‌ی تازه از فضلات و عکس از وضعیت قفس همراه ببرید. داشتن یک **کیف کمک‌های اولیه** و شماره‌ی دامپزشک پرندگان از قبل، در اورژانس وقت را نجات می‌دهد.

بهداشت و سلامت انسان

پسیتاکوز می‌تواند از طوطی به انسان منتقل شود. بعد از تمیزکردن قفس دست‌ها را بشویید، فضلات خشک را مرطوب کنید و بعد جمع کنید (تا گردوغبار بلند نشود)، و اگر در خانه فرد باردار، سالمند یا دارای نقص ایمنی هست یا خودتان علائم شبه‌آنفلوآنزا گرفتید، به پزشک بگویید که پرنده دارید.

۹. چک‌لیست خرید و انتخاب پرنده‌ی سالم

- ☐ چشم‌های روشن، گرد و بدون ترشح؛ سوراخ‌های بینی تمیز
- ☐ پرهای صاف، براق و کامل؛ بدون پر بدشکل یا ریزش غیرعادی
- ☐ منقار و ناخن سالم و قرینه
- ☐ هوشیار و کنجکاو؛ بدون پف‌کردگی دائمی
- ☐ تنفس آرام بی‌صدا؛ دم با نفس تکان نمی‌خورد
- ☐ اطراف مقعد تمیز؛ فضلات طبیعی در کف قفس
- ☐ هر دو پا را به‌درستی به کار می‌برد
- ☐ پرورشی، با پای‌بند بسته و منشأ مشخص
- ☐ جوجه‌ی کاملاً از شیر گرفته‌شده (نه جوجه‌ی دستی نیمه‌کاره)
- ☐ سابقه‌ی تغذیه و نوع غذای فعلی را بپرسید
- ☐ در صورت امکان آزمایش PBFD/پلیوما و تعیین جنسیت DNA
- ☐ محل فروش تمیز و پرندگان سالم و غیرشلوغ
- ☐ ظرف چند روز اول، معاینه‌ی دامپزشک پرندگان
- ☐ **۳۰ تا ۴۵ روز قرنطینه** جدا از پرندگان دیگر

۱۰. پرسش‌های متداول

آیا طوطی حلقه‌دار حرف می‌زند؟

بسیاری از آن‌ها کلمات و جمله‌های کوتاه را با صدای واضح یاد می‌گیرند و نرها و ماده‌ها هر دو ممکن است صحبت کنند، اما هیچ پرنده‌ای تضمینی برای حرف‌زدن ندارد. تکرار کوتاه و منظم در لحظه‌های آرام، بهتر از جلسه‌های طولانی جواب می‌دهد.

چطور بفهمم نر است یا ماده؟

در رنگ سبز معمولی، نر بالغ حلقه‌ی گردن تیره و صورتی پیدا می‌کند، که معمولاً بین ۱٫۵ تا ۳ سالگی کامل می‌شود. پیش از آن، و در بسیاری از جهش‌های رنگی، فقط آزمایش DNA (از پر یا قطره‌ای خون) قابل اعتماد است.

پرنده‌ی رامم ناگهان گاز می‌گیرد؛ چه کرده‌ام؟

اگر پرنده جوان است، احتمالاً وارد دوره‌ی نوجوانی (bluffing) شده است. ولی تغییر ناگهانی رفتار ممکن است نشانه‌ی درد یا بیماری هم باشد؛ اگر با بی‌اشتهایی، کاهش وزن یا تغییر فضلات همراه بود، اول معاینه‌ی دامپزشکی.

یکی بگیرم یا دوتا؟

یک پرنده با تعامل روزانه‌ی کافی می‌تواند شاد باشد. جفت‌کردن کمک می‌کند تنها نماند، اما معمولاً پرندگان به هم بیشتر از انسان وابسته می‌شوند و جفت نر و ماده ممکن است تخم بگذارند. دو پرنده را همیشه پس از قرنطینه و تدریجی آشنا کنید.

می‌توانم کنار مرغ عشق یا عروس هلندی نگهش دارم؟

در یک قفس توصیه نمی‌شود؛ منقار حلقه‌دار قوی‌تر است و ممکن است پرنده‌ی کوچک‌تر را به‌شدت زخمی کند. اگر در یک اتاق هستند، فقط با نظارت کامل بیرون بیایند.

در زمستان و تابستان ایران چه کنم؟

از کوران کولر، هوای بخاری مستقیم و آفتاب بی‌سایه دور نگهش دارید. در گرمای شدید، نفس‌نفس‌زدن با دهان باز و دورکردن بال‌ها از بدن نشانه‌ی گرمازدگی است: پرنده را به جای خنک ببرید و فوراً با دامپزشک تماس بگیرید.

۱۱. هشدار پایانی

این راهنما برای آموزش صاحبان پرنده تهیه شده و **جایگزین معاینه، تشخیص و درمان توسط دامپزشک پرندگان نیست**. اعداد ارائه‌شده محدوده‌های رایج‌اند و بسته به پرنده و منبع ممکن است متفاوت باشند. در صورت بروز هر نشانه‌ی بیماری، به دامپزشک حیوانات اگزوتیک مراجعه کنید.